

DOUĂ TETRADRAHME DE TIP ALEXANDRU CEL MARE DESCOPERITE LA JEGĂLIA, JUD. CĂLĂRAȘI

Emanuel Petac*

Cuvinte cheie: *Alexandru cel Mare, tetradrahme, Jegălia.*

Keywords: *Alexander the Great, tetradrachm, Jegălia.*

Rezumat: În 1975 două tetradrahme de tip Alexandru cel Mare, postume, au fost descoperite întâmplător pe teritoriul localității Jegălia, jud. Călărași. Starea lor de conservare e precară, așa încât nu putem decât presupune pentru una dintre ele că este o emisiune macedoneană anterioară anului 294 a.Cr. (nr. 1), în vreme ce pentru a doua, ținând cont de stilul dar și detaliul legat de poziția încrucișată a picioarelor lui Zeus, propunem emisiunile din Amphipolis dintre anii 281/280-271/270 a.Cr., fără să excludem deloc posibilitatea ca aceasta din urmă să fie o imitație având ca prototip o emisiune amphipolitană. Descoperirile de tetradrahme de tip Alexandru cel Mare sunt puține în spațiul nord-dunărean, dar semnificative. Ne referim la cele prezente în tezaurele de la Rasa, jud. Călărași, Vedea, jud. Giurgiu, Hinova, jud. Mehedinți, Bătășani, jud. Vâlcea, toate incluzând și câteva emisiuni seleucide care asigură o datare mai circumstanțiată, plasându-le – inclusiv tezaurul de la Rasa – către anii 270-260 a.Cr. Se conturează astfel un orizont de descoperiri legate probabil de deplasarea către est a tribalilor (sub presiune celtică) sau chiar de intrarea lor în spațiul getic nord-dunărean, situație care ar putea explica ascunderea acestor tezaure, cărora pare a li se alătura și lotul de la Jegălia, mai ales în puncte limitrofe Dunării. Toate aceste descoperiri pun în evidență și proliferarea în această perioadă a imitațiilor de tip Filip II (pentru care mai ales tezaurul de la Rasa), dar și a celor de tip Alexandru (pentru care vezi mai ales tezaurul de la Ogoja, din Bulgaria).

Abstract: Two posthumous Alexander the Great type tetradrachms were found in 1975 somewhere in Jegălia, Călărași county. They are two very poorly preserved coins – one of them seems to be a Macedonian issue struck before 294 BC (no. 1), while the other one (no. 2) came from Amphipolis, years 281/280-271/270 BC. Because we did not find any dies-link between these tetradrachms and those from the standard catalogue of M. Price or in any other hoard, we cannot exclude the possibility that they are Alexander type imitations, especially no. 2, emulating the issues from Amphipolis, as suggested by the crossed legs of Zeus and the style of the obverse. The discoveries of Alexander type tetradrachms in Romania are not very numerous, however, they are significant. We have the hoards from Rasa, Călărași county; Vedea, Giurgiu county; Hinova, Mehedinți county; Bătășani, Vâlcea county; all of them also including a few Seleucid coins offering a more circumstantiated chronology, toward 270-260 BC. This outlines a horizon of discoveries probably

---

* Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române.

linked with the movement of the Triballi to the East, under the heavy pressure of the Celtic tribes, or even with their entry into the North-Danubian Getian territory. All these discoveries also reflect the proliferation of the Philip II type imitations, but also of the Alexander the Great type, as we see especially in the hoard from Ogoya, Bulgaria.

Recent, printre lucrurile rămase în biroul regretatului profesor Constantin Preda, am găsit o cutie de plastic în care se aflau două tetradrahme de tip Alexandru cel Mare, însoțite de un bilet îngălbenit de trecerea timpului, pe care scria „Jegălia 1975, passim”¹. Ele vor fi integrate colecției Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române. Monedele respective sunt într-o stare de conservare precară, legenda fiind cu greu și parțial lizibilă doar în cazul uneia dintre ele (nr. 1). Numai pe una se păstrează urma vagă a unui simbol în partea stângă a câmpului, pe revers (nr. 2). În aceste condiții, mai mult după stilul aversului dar și ținând cont de anumite particularități ale reversului (poziția picioarelor lui Zeus, tipul de tron al acestuia), am încercat să atribuim cele două piese unui atelier și să propunem o cronologie respectiv să stabilim dacă este vorba despre piese originale sau imitații timpurii fidele executate în mediul barbar. În aceste condiții, publicăm monedele, pe de o parte pentru îndeplinirea unei datorii morale față de regretatul savant, iar pe de altă parte pentru că avem asigurată proveniența, ceea ce le conferă valoarea documentară necesară. Monedele se prezintă după cum urmează:

Fig. 1. Tetradrahme de tip Alexandru cel Mare găsite la Jegălia, jud. Călărași

MACEDONIA

Alexandru cel Mare

Av. Capul lui Herakles, cu pielea leului din Nemea, spre dreapta.

Rv. ΑΛΕΞΑ[ΝΔΡΟΥ]

Zeus așezat pe tron fără spătar, spre stânga, ținând picioarele paralele; în mâna dreaptă întinsă ține vulturul, iar în mâna stângă sceptorul.

1. Tetradrahmă; ax 12; 16,28 g; 26×24 mm; incizie pe revers.

Davesne, *Le Rider* 1989, nr. 1?, Amphipolis, anii 336-323 a.Cr.

¹ La Jegălia avem deocamdată atestată o locuire în așezare fortificată din epoca bronzului, cf. Repertoriul Arheologic Național, cod RAN 93824.01 (așezarea Coslogeni de la Jegălia).

Av. Capul lui Herakles, cu pielea leului din Nemea, spre dreapta.

Rv. [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]

Zeus așezat pe tron cu spătar, spre stânga, cu picioarele încrucișate, ținând vulturul în mâna dreaptă întinsă și în mâna stângă sceptrul; în câmp stânga, urma unui simbol incert.

2. Tetradrahmă; ax 12; 16,12 g; 29×27 mm; incizie pe revers.

Davesne, *Le Rider* 1989, nr. 381-421?, Amhipolis, anii 281/280-273/271 a.Cr.

Starea precară de conservare a celor două piese nu ne-a permis să propunem o identificare exactă și certă a acestora, dar, așa cum pare să sugereze mai ales stilul celor două aversuri, prima opțiune este ca ele să aparțină emisiunilor din atelierele macedonene, sau să fi avut ca prototip exemplare din această categorie. Nu excludem, cum spuneam, nici posibilitatea ca ele să fie imitații fidele după piese emise de atelierele din Nordul Macedoniei realizate în mediul barbar sud-dunărean². Este perioada în care în regiunile nord-dunărene, ca și în cele din sudul fluviului, încep să pătrundă monedele de argint macedonene, urmare a utilizării pe scară largă a mercenarilor traci sau geți în armatele diadohilor și a plăților efectuate către aceștia sau către basileii locali³. Deși până acum nu avem alte semnalări similare de pe teritoriul localității Jegălia, partea de sud a Munteniei este cunoscută pentru descoperiri de tetradrahme de tip Filip II, fie ele originale, cum este cazul piesei din tezaurul de la Scărișoara (astăzi Hotarele), com. Hotarele, jud. Giurgiu⁴ (IGCH 439), dar și a unei părți a tetradrahmelor de tip Filip II din tezaurul de la Borănești, com. Coșereni, jud. Ialomița⁵ sau imitații locale, pentru care vezi același tezaur de la Scărișoara⁶, dar și tezaurul de la Rasa, com. Grădiștea, jud. Călărași⁷ (IGCH 460) și din nou o altă parte a pieselor de la Borănești⁸. Singurele tezaure care includ tetradrahme de tip Alexandru cel Mare din zona mai largă de la sud de Carpați sunt cele descoperite în anul 1942 la Rasa, com. Grădiștea, jud. Călărași (fost Vaidomir, com. Rasa)⁹, din anul 1971 de la Bătășani, com. Valea Mare, jud. Vâlcea¹⁰ respectiv Vedea, jud. Giurgiu¹¹ (IGCH 449) și Hinova, jud. Mehedinți¹² (IGCH 452). Primul dintre acestea conținea inițial 52 monede de argint (tetradrahme de tip Alexandru cel Mare, tetradrahme de la Seleucos I și imitații după tetradrahmele de tip Filip II). Între

---

² Poenaru Bordea, Stoica 1975, p. 49-50; în special Ruseva 1997, p. 5-18, pentru discuția legată de imitațiile de tetradrahme de tip Alexandru cel Mare din tezaurul de la Ogoja; Vîlcu, Neagu 2012, p. 613, pentru imitațiile de tip Rasa după monedele Filip II fără legendă, cu un posibil centru emitent tot în regiunea locuită de tribali, cum sugerează ștanța găsită la Lukovit, fără a exclude însă nici centrul de la Sbornovo.

³ Vîlcu 2015, p. 193-208.

⁴ Preda 1973, p. 36, nr. 49; vezi și Șerbănescu 2017, p. 15.

⁵ Rența, Poenaru Bordea 2003, p. 16, nr. 64-72.

⁶ Preda 1966, nr. 8; vezi și Șerbănescu 2017, p. 16, nr. 1.

⁷ Vîlcu, Neagu 2012, p. 614, nr. 6-8.

⁸ Rența, Poenaru Bordea 2003, p. 16-17, nr. 73-85.

⁹ Moisil 1950, p. 53-65; Iliescu 1961, p. 656, nr. 108-109; Vîlcu, Neagu 2012, p. 606-607 și p. 614, nr. 1-5.

¹⁰ Mitrea 1972, p. 135, nr. 2; Poenaru Bordea, Stoica 1973, p. 25-29; Poenaru Bordea, Stoica 1975, p. 49-50.

¹¹ Mitrea 1992, p. 187-191; Vîlcu, Neagu 2012, p. 611.

¹² Dimitriu, Iliescu 1959, p. 259-310; Iliescu 1976, p. 55-60; Vîlcu, Neagu 2012, p. 611.

cele câteva sute de monede aparținând celui de al doilea tezaur menționat se află 450 tetradrahme de tip Filip II, Alexandru cel Mare, Lysimach, emisiuni seleucide, cărora li se adaugă șapte piese din același depozit, ajunse în colecții private (șase la prof. Onoriu Stoica din Craiova respectiv una la prof. Gheorghiuța Ioja), toate de tip Alexandru cel Mare. Ultimele două menționate, Vedea și Hinova, sunt alcătuite, în cazul primului, din tetradrahme de tip Alexandru cel Mare, Filip III Arideul, Lysimach dar și o tetradrahmă seleucidă purtând numele lui Seleucos I respectiv imitații de tip Larissa, tetradrahme de tip Alexandru cel Mare și trei tetradrahme seleucide pentru tezaurul de la Hinova. În schimb, descoperirile de la Borănești și Scărișoara includ monede de argint histriene (primul 63 din total de 85 piese, al doilea nouă dintr-un total de zece exemplare), momentul îngropării lor fiind de plasat pentru ambele în jurul anului 300 a.Cr. sau în deceniul următor.

Descoperirile de la Rasa, Bătășani, Vedea și Hinova se integrează în schimb unui alt orizont cronologic. Primul dintre aceste tezaure, considerat inițial a fi îngropat la începutul sec. III¹³, apoi în a doua parte a acestuia¹⁴ sau chiar la finalul sec. III a.Cr.¹⁵, se dovedește a fi ascuns undeva în jurul anului 260 a.Cr.¹⁶. Pentru Bătășani, deși nepublicat, prezența monedelor seleucide, dar și a pieselor din vremea lui Lysimach, ne conduce cumva cel mai devreme după anul 280 a.Cr., poate chiar ulterior. Descoperirile de la Vedea și Hinova se încheie cu o piesă seleucidă cu numele lui Seleucos I bătută începând cu anul 300 a.Cr.¹⁷ (Vedea) respectiv trei tetradrahme seleucide între care cea mai recentă pare a fi bătută fie în timpul coregenței lui Seleucos I cu Antioch I (294-281), fie poate chiar în vremea lui Antioch I (281-261) pentru Hinova¹⁸.

În cazul descoperirii de la Jegălia, prezența singulară, de această dată, a tetradrahmelor de tip Alexandru cel Mare, generează un grad mai mare de relativitate privind momentul ascunderii pieselor. Stilul precar, „la limita inferioară a ceea ce se poate admite pentru postume” al monedelor de acest tip a fost remarcat și în descoperirile de la Bătășani¹⁹ respectiv Ogoja (Bulgaria)²⁰; greutatea lor redusă, la limita inferioară a standardelor chiar și în condiții de uzură pronunțată (ceea ce aduce din nou în discuție problema imitațiilor de acest tip) s-a constatat din nou la Bătășani²¹, prezența în ambele cazuri a câte unei incizii pe revers în mare parte a exemplarelor fiind deocamdată observată tot în tezaurul de la Ogoja, din Bulgaria²². La Jegălia este vorba despre piese care nu au putut fi identificate exact din cauza stării de conservare precare și a lipsei detaliilor necesare. Nu au fost identificate legături de ștanțe cu emisiuni ale atelierelor din Macedonia, deși asemănările stilistice sunt

---

¹³ Moisil 1950, p. 57.

¹⁴ Preda 1973, p. 51-53; Preda 1998, p. 140-141.

¹⁵ Dimitrov 2005, p. 239-240.

¹⁶ Vilcu, Neagu 2012, p. 610-611.

¹⁷ Vilcu, Neagu 2012, p. 611.

¹⁸ Vilcu, Neagu 2012, p. 611.

¹⁹ Poenaru Bordea, Stoica 1975, p. 49.

²⁰ Ruseva 1997, p. 14.

²¹ Poenaru Bordea, Stoica 1975, p. 49.

²² Ruseva 1997, p. 13-14; inciziile sunt prezente pe 13 din cele 31 tetradrahme ale tezaurului.

evidente. Remarcăm însă greutatea redusă a celor două tetradrahme, puțin peste 16 g, ca și dimensiunile sensibil mai mari decât standardul ale celei de a doua piese (29×27 mm în loc de cca 25 mm). În același timp, constatăm, în cazul acesteia, poziția încrucișată a picioarelor lui Zeus, care la Amphipolis nu apare decât în intervalul 281/280-273/271 a.Cr.²³. Greutatea monedei este la rândul ei caracteristică pieselor bătute după anul 280 a.Cr. Credem, așadar că există argumente plauzibile pentru a considera că ne aflăm în prezența unei emisiuni din Amphipolis sau, având în vedere greutatea ei redusă, a unei imitații având ca prototip o astfel de monedă. În ceea ce privește prima piesă, dimensiunile ei (26×24 mm), ca și poziția picioarelor lui Zeus (paralele) pledează pentru o atribuire ante-294 a.Cr.²⁴, probabil tot Amphipolis, poate chiar emisiune antumă.

Pe baza situațiilor prezentate, constatăm că în general prezența majoritară a acestui tip de piese este legată de contexte ceva mai târzii, din jurul anilor 270-260 a.Cr., generate de deplasarea tribalilor către est (sub presiunea celților) și chiar intrarea lor în teritoriul getic de la nordul Dunării, care pare să fi dus la ascunderea tezaurului de la Rasa²⁵. Deși inexistența unui reper cert generat de eventuala asociere cu un tip monetar mai bine datat menține o oarecare relativitate a contextului cronologic, gradul mare de apropiere stilistică cel puțin a uneia dintre piese cu exemplare bătute probabil la Amphipolis la finalul anilor 270 a.Cr. pare a înclina balanța către același context care a generat ascunderea tezaurului de la Rasa, Bătășani, Vedeia, Hinova, dar și Ogoja. în Bulgaria.

Bibliografie / Bibliography

Davesne, Le Rider 1989: A. Davesne, G. Le Rider, *Le trésor de Meydancikkale (Cilicie Trachée 1980)*, Gülnar II, Paris, 1989

Dimitriu, Iliescu 1959: Suzana Dimitriu, O. Iliescu, *About the issues of the Apollo-Amphipolis type and their role in the currency history of the Geto-Dacians*, Dacia, N.S., 3, 1959, p. 259-310

Dimitrov 2005: K. Dimitrov, *Imitations of Greek Coins in the Getic State with Capital Helis? in „Sboryanovo” during the Early Hellenistic Age*, Thracia, 16, 2005, p. 137-150

Iliescu 1961: O. Iliescu, *Tezaurul de la Rasa, raionul Călărași*, Caiet selectiv de informare asupra creșterii colecțiilor Bibliotecii Academiei R.P.R., 2, 1961, p. 655-656

Iliescu 1976: O. Iliescu, *Precizări cu privire la prezentarea unor tezaure de monede grecești găsite în România*, SCIVA, 27, 1976, 1, p. 55-60

Mathisen 1981: R. W. Mathisen, *Antigonus Gonatus and the Silver Coinage of Macedonia circa 280-270 BC*, ANSMN, 26, 1981, p. 79-124

Mitrea 1972: B. Mitrea, *Découvertes de monnaies antiques et byzantines dans la République Socialiste de Roumanie*, XV, Dacia, N.S., 16, 1972, p. 359-374

---

²³ Mathisen 1981, p. 86; Davesne, Le Rider 1989, p. 39.

²⁴ Mathisen 1981, p. 86.

²⁵ Vîlcu, Neagu 2012, p. 611-612.

- Mitrea 1992:** B. Mitrea, *Le trésor monétaire de Vedea, de Giurgiu, Dacia*, N.S., 36, 1992, p. 187-191.
- Moisil 1950:** C. Moisil, *Informații noi cu privire la originea și caracterul monetelor dace*, Buletin științific, 2, 1950, 2-4, p. 53-65
- Poenaru Bordea, Stoica 1973:** Gh. Poenaru Bordea, O. Stoica, *Câteva descoperiri monetare din Oltenia preromană*, Buletinul Monumentelor Istorice, 42, 1973, 1, p. 25-29
- Poenaru Bordea, Stoica 1975:** Gh. Poenaru Bordea, O. Stoica, *Încă o tetradrahmă din tezaurul de la Bătășani, jud. Vâlcea*, BSNR, 67-69 (1973-1975), 1975, 121-123, p. 49-50
- Preda 1966:** C. Preda, *Aspects de la circulation des drachmes d’Histria dans la Plaine Gétique et la datation des premières imitations de type Philippe II (Trésor de Scărișoara, district d’Oltenița)*, Dacia, N.S., 10, p. 221-235
- Preda 1973:** C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973
- Preda 1998:** C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, 1998
- Reștea, Poenaru Bordea 2003:** Elena Reștea, Gh. Poenaru Bordea, *Un important tezaur de monede de argint histriene și tetradrahme postume Filip II, originale și imitații fidele, în Simpozion de numismatică dedicat împlinirii a 125 de ani de la Independența României, Chișinău, 24-26 septembrie 2002*, București, 2003, p. 9-31
- Ruseva 1997:** Boryana Ruseva, *The Coin Hoard from Ogoja Village, Sofia Region (IGCH 435) and the Early Barbaric Imitationwof the Alexander Tetradrachm*, Archaeologia Bulgarica, 1, 1997, p. 5-18
- Șerbănescu 2017:** D. Șerbănescu, *Tezaure monetare din epoca geto-dacică descoperite în județul Călărași*, Brăila, 2017
- Vîlcu 2015:** A Vîlcu, *La diffusion de l’or monnayé au nord du Danube à la fin du IVe siècle av. J.-C. et les guerres des Diadoques*, Peuce, S.N., 13, 2015, p. 192-208
- Vîlcu, Neagu 2012:** A Vîlcu, M. Neagu, *Imitațiile după tetradrahmele macedonene de tip Filip II în lumina tezaurului de la Rasa (IGCH 460)*, Pontica, 45, 2012, p. 605-613.